laikotarpis nebuvo ilgas ir, remiantis perkasos 3 duomenimis, griovys galėjo būti užpiltas ne anksčiau kaip X a. Imbarė yra antrasis Lietuvoje piliakalnis (po Aukštadvario), kuriame surastas stalo (?) žaidimo vaikštukas (7 pav.). Piliakalnio aikštelėje būta įvairių medinių konstrukcijų, kurių liko tik stulpaviečių vietos. Galimas daiktas, kad Imbarėje anksčiau nei IV–VIII a. jau būta ir rentininės konstrukcijos pastatų (perkasa 5). Užpylus į Š nuo didžiojo pylimo buvusius gynybinius griovius, dalis jų buvo išgrįsta akmenų grindiniu, greta pastatytas stulpinės konstrukcijos statinys, kas rodo, kad pylimas neribojo pastatų ar gyvenamojo ploto teritorijos ir priešais pylimą taip pat galėjo formuotis gyvenvietė. Piliakalnio aikštelę iš visų pusių supo pylimai, kurie išilgai ir skersai buvo sutvirtinti akmenų konstrukcijomis.

Imbarė hillfort complex

In putting the grounds of Imbarė hillfort, its outwork, and its settlement (Kretinga District, W Lithuania) in order and adapting them to tourism, 222 m^2 (13 trenches and 21 test pits) were excavated at planned earthwork sites in 2012 (Fig. 1). An unearthed and later backfilled defensive ditch dating to the 5th–9th centuries was discovered in trenches 2 and 3. Christian-related finds were discovered in the backfill: a small cross (Fig. 2) and a metal plate decorated with a cross (Fig. 3). The ditch itself was paved with stones (Fig. 4). Postholes (Fig. 5) were discovered in trench 3. Stone reinforcement, the remains of the settlement's cultural layer, and layers formed as a consequence of erosion and washing were discovered in the other excavation sites. A fragment of a 9th–10th-century twisted wire neck-ring (Fig. 6) and a game piece (Fig. 7) should be mentioned among the finds. The complete chronology of the excavated sites is the 4th–14th centuries.

Mantas Daubaras

Pašatrijos piliakalnis ir papėdės gyvenvietė

Pašatrijos piliakalnis (Telšių r., Luokės sen.), žinomas kaip Šatrijos kalnas, įrengtas didelėje apylinkėse dominuojančioje kalvoje (H_{abs} 228,10 m). Aikštelė ovali, pailga P–Š kryptimi, 60x40 m dydžio, 2 m aukštesne R puse. Jos P, V ir R kraštuose supiltas 2 m aukščio, 16 m pločio pylimas. 5 m žemiau pylimų, šlaituose (PV šlaite – 8 m žemiau) iškastas 6 m pločio, 50 cm gylio griovys, už kurio supiltas 1,5 m aukščio, 15 m pločio antras pylimas 4 m aukščio išoriniu šlaitu, R pusėje virtęs 8,5 m pločio terasa. 4 m žemiau jos, 10 m aukščiau papėdės, P šlaite yra antra 65 m ilgio, 25 m pločio terasa. Š šlaite, 6 m žemiau aikštelės krašto yra 110 m ilgio terasa. Piliakalnio šlaitai statūs, 25 m aukščio.

Pašatrijos piliakalnis su gyvenviete archeologų dėmesio sulaukė dar XX a. I pusėje: 1948, 1964 ir 1968 m. buvo vykdomi piliakalnio ir jo aplinkos žvalgymai, o 1973, 1984 ir 2009 m. piliakalnis bei jo aplinka buvo tyrinėjami atitinkamai Č. Kudabos, L. Valatkienės bei D. Karalienės. Tyrimų metu aptiktas kultūrinis sluoksnis su archeologinėmis konstrukcijomis, lipdytine ir žiesta keramika bei įvairiais ypačiaisiais radiniais: geležiniais peiliais, ylomis, verpstukais, galąstuvais, trintuvais, papuošalais ir t. t. Kultūriniame sluoksnyje dominavo gyvūnų kaulai, tačiau buvo aptikta ir pavienių žmonių kaulų. Papėdės gyvenvietė datuojama I tūkst. – II tūkst. pradžia. Piliakalnis datuojamas I tūkst. pradžia – XIII a.

Varnių regioninio parko direkcijos užsakymu 2012 m. balandžio–rugpjūčio mėnesiais vykdyti Pašatrijos piliakalnio bei gyvenvietės

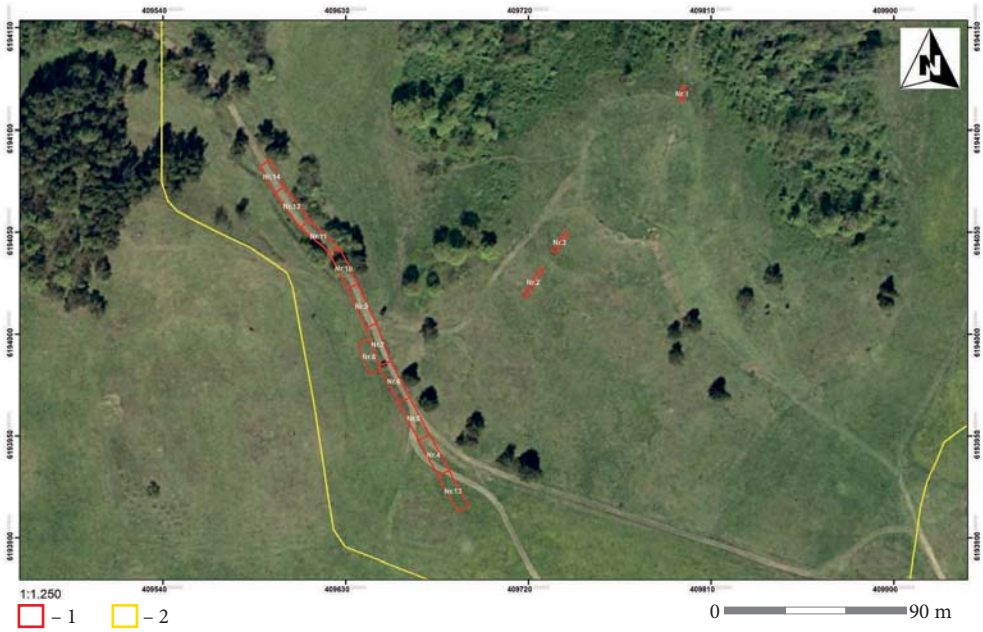

1 pav. Pašatrijos piliakalnio ir gyvenvietės situacijos planas: 1 – 2012 m. tirtos perkasos; 2 – saugomos archeologijos vertybės teritorija. M. Daubaro brėž.

Fig. 1. Situation plan of Pašatrija hillfort and settlement: 1 – trenches excavated in 2012; 2 – protected territory of the archaeological property

2 pav. Kultūrinis sluoksnis perkasos 1 P sienelėje iš Š. M. Daubaro nuotr.

Fig. 2. The cultural layer in the S wall of trench 1, as seen from the N

detalieji tyrimai. Planuotų įrengti laiptų, pėsčiųjų takų bei automobilių privažiavimo kelių vietose buvo ištirta 14 perkasų (1350 m^2), o tose vietose, kur žemės judinimo darbai buvo numatyti vykdyti negiliai, žvalgytas 10704 m^2 plotas (1 pav.).

Perkasos 1–3 tirtos ant piliakalnio šlaitų, būsimų laiptų vietose. Perkasa 1 tirta Š piliakalnio aikštelės pakraštyje. Joje po 50–70 cm storio suardytu viršutiniu sluoksniu, kuriame buvo aptiktas vėlyvuoju geležies amžiumi datuojamas peiliukas, buvo atidengtas neintensyvus iki 15 cm storio juodas kultūrinis sluoksnis be radinių (2 pav.). Po neintensyviu kultūriniu sluoksniu sekė supiltiniai smėlingi bei žvirgždingi sluoksniai, kuriuose fiksuota galimos stulpavietės vieta (3 pav.) bei galimai ankstyviausi piliakalnio gynybiniai įtvirtinimai – griovių bei pylimėlių fragmentai (4 pav.).

Perkasa 2 tirta PV piliakalnio šlaite. Joje atidengti du tarpusavyje atskirti iki 35 cm storio rudo priemolio sluoksnio kultūrinio sluoksnio horizontai, kurie storėjo piliakalnio aikšte-

3 pav. Perkasos 1 P sienelėje išryškėjusi galima stulpavietės vieta iš Š. M. Daubaro nuotr.

Fig. 3. Possible site of a posthole visible in the S wall, as seen from the N

4 pav. Perkasos 1 R sienelėje matomi piliakalnio gynybiniai įtvirtinimai – du grioveliai ir du pylimėliai iš V. M. Daubaro nuotr.

Fig. 4. The hillfort's fortifications: two small ditches and two small banks visible in the E wall of trench 1, as seen from the W

5 pav. Perkasos 2 Š sienelė iš P. Kairėje kampe matyti D. Karalienės 2009 m. tirtos perkasos kampas. M. Daubaro nuotr.

Fig. 5. The N wall of trench 2 as seen from the S. The corner of a trench excavated by D. Karalienė in 2009 is visible in the left corner

lės link (5 pav.). Viršutiniame kultūriniame sluoksnyje surasta apžiestos keramikos, o apatiniame – lipdytinės keramikos bei geležinis diržo sagties liežuvėlis.

Perkasa 3 tirta PV piliakalnio šlaite. Perkasoje susidurta su sudėtinga apardytų kultūrinių sluoksnių stratigrafija (6 pav.). Atrodo,

6 pav. Sluoksnių stratigrafija perkasos 3 R sienelėje iš V. M. Daubaro nuotr.

Fig. 6. The layer stratigraphy in the E wall of trench 3, as seen from the W

7 pav. Bendras perkasos 4 vaizdas tyrimų metu iš P. M. Daubaro nuotr.

Fig. 7. A general view of trench 4 during its excavation, as seen from the S

jog šioje perkasoje atidengti apardytų skirtingo laikotarpio kultūrinio sluoksnio horizontai buvo stipriai paveikti vėlesnės žmonių veiklos (galimai atstatinėjant piliakalnio aikštelėje stovėjusius statinius, atnaujinant gynybines žemės konstrukcijas). Perkasoje surasta lipdytinės keramikos.

Perkasos 4–14 tirtos piliakalnio PV papėdėje, gyvenvietėje, būsimo kelio vietoje, pradedant nuo jo PR dalies. Perkasoje 7 (7 pav.) fiksuotas iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuriame aptikta daug lipdytinės keramikos (8

8 pav. Šukių lizdas in situ perkasoje 8. M. Daubaro nuotr.

Fig. 8. An accumulation of sherds in situ in trench 8

9 pav. Gyvulio žandikaulis bei geležinis peilis perkasoje 4 in situ iš V. M. Daubaro nuotr.

Fig. 9. An animal mandible and an iron knife in situ in trench 4, as seen from the W

10 pav. Duobė įžemyje perkasoje 4 iš PR. M. Daubaro nuotr.

Fig. 10. A pit in the sterile soil of trench 4, as seen from the SE

11 pav. Preparuojama ūkinė duobė perkasoje 6 iš ŠV. M. Daubaro nuotr.

Fig. 11. A storage pit being excavated in trench 6, as seen from the NW

pav.), gyvulių kaulų bei ypačiųjų radinių (9 pav.), stulpavietė bei ūkinė duobė (10 pav.). Perkasoje 5 kultūrinio sluoksnio nebuvo arba jis buvo sunaikintas per visą perkasos plotį ėjusio lauko keliuko. Perkasoje 6 aptiktas 10–55 cm storio kultūrinis sluoksnis su lipdytine ir apžiesta keramika bei keliais ypačiaisiais radiniais – geležiniais peiliukais. Perkasos dugne išryškėjo ūkinė duobė (11 pav.), pora stulpaviečių (12 pav.) bei spėjamai sudegusio statinio dalis (13 pav.). Perkasoje 7 rastas 30–45 cm storio kultūrinis sluoksnis su dideliu kiekiu geležies šlako, lipdytine bei apžiesta keramika.

Perkasoje 8 (14 pav.), tirtoje į PV nuo perkasos 7, atidengtas 0,55–1,1 m storio kultūrinis sluoksnis su gausybe lipdytinės (15 pav.) bei apžiestos keramikos, geležies šlako, keletu geležinių lazdelinių smeigtukų. Joje aptikti 3 žmonių kapai. *Kape 1* palaidota 50–55 m. amžiaus moteris, paguldyta suriestoje pozoje ant kairiojo šono (16 pav.). Įkapių nerasta. Dvigubame *kape 2* palaidoti du vyrai (20–25 bei vyresnis nei 50 metų amžiaus). Jie paguldyti ant pilvų, vyresnysis apačioje, jaunesnysis – pusiau ant pastarojo nugaros (17 pav.). Vienintelis dirbinys iš kapo – geležinis lazdelinis smeigtukas vyresniojo individo pasmakrėje (18 pav.) – neturėtų būti laikomas įkape. Poznanėje (Lenkija) padarytos C^{14} datos rodo kapus esant iš geležies amžiaus laikotarpio.

Perkasoje 9, kastoje į ŠV nuo perkasos 7, fiksuotas 20–35 cm storio kultūrinis sluoksnis su lipdytine bei šiek tiek apžiestos keramikos. Perkasoje išryškėjo 3 stulpavietės bei apie 1 m skersmens (19 pav.) ir iki 60 cm gylio duobė, kurios centre buvo sukrauti akmenys (20 pav.). Perkasoje taip pat buvo aptikti du žmonių kapai. *Kape 3* palaidotas 15–17 m. amžiaus jaunuolis. Individas paguldytas ant pilvo (21 pav.). Įkapių nerasta. Vilniaus gamtos tyrimų centre mėginį

12 pav. Stulpavietės (?) perkasoje 6. M. Daubaro nuotr.

Fig. 12. Postholes (?) in trench 6

13 pav. Sudegusi konstrukcija perkasos 6 dugne iš R. M. Daubaro nuotr.

Fig. 13. A burnt construction in the bottom of trench 6, as seen from the E

14 pav. Bendras perkasų 6–8 vaizdas tyrimų metu iš P. Pirmame plane perkasa 6, toliau kairiau – perkasa 8, dešiniau – perkasa 7. M. Daubaro nuotr.

Fig. 14. A general view of trenches 6–8 during their excavation, as seen from the S. Trench 6 is in the foreground, trench 8 on the left, and trench 7 on the right

15 pav. Lipdytos grublėtosios keramikos puodo fragmentai iš perkasos 8. M. Daubaro nuotr.

Fig. 15. Fragments of a hand built pot with rough surfaces, from trench 8

17 pav. Kapas 2. M. Daubaro nuotr.

Fig. 17. Burial 2

19 pav. Neaiškios paskirties duobė perkasoje 9. M. Daubaro nuotr.

Fig. 19. A pit with no clear purpose in trench 9

16 pav. Kapas 1. M. Daubaro nuotr.

Fig. 16. Burial 1

18 pav. Kape 2 palaidoto individo 2 pasmakrėje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas in situ. M. Daubaro nuotr.

Fig. 18. A crook-shaped iron pin in situ under the chin of individual 2 in burial 2

datavus C^{14} būdu, gauta geležies amžiaus data. *Kape 4* palaidotas 40–45 m. amžiaus vyras. Individas paguldytas ant kairiojo šono (22 pav.). Įkapių kape nerasta. Poznanėje (Lenkija) padaryta C^{14} data ir šį kapą rodo esant iš geležies amžiaus laikotarpio.

Perkasa 10 tirta į ŠV nuo perkasos 9. Dalyje jos fiksuotas stipriai sunykęs, erodavęs, neintensyvus, ŠR link storėjantis kultūrinis sluoksnis su pavieniais lipdytinės keramikos fragmentais. Analogiška situacija buvo perkasoje 11. Perkasoje 12 aptiktas 5–15 cm storio stipriai sunykęs, erodavęs, neintensyvus, ŠR link storėjantis kultūrinis sluoksnis su pavieniais lipdytinės keramikos fragmentais. Joje rastas dar vienas grupinis kapas. Keturgubame *kape 5* buvo palaidoti du vyrai (20–25 ir 35–40 m. amžiaus) bei du vaikai (maždaug 3 ir maždaug

20 pav. Duobės perkasoje 9 pjūviai. M. Daubaro nuotr.
Fig. 20. The pit section in trench 9

21 pav. Kapas 3. M. Daubaro nuotr.
Fig. 21. Burial 3

22 pav. Kapas 4. M. Daubaro nuotr.
Fig. 22. Burial 4

23 pav. Kapas 5. M. Daubaro nuotr.
Fig. 23. Burial 5

24 pav. Bendras perkasos 14 vaizdas tyrimų metu iš P. M. Daubaro nuotr.

Fig. 24. A general view of trench 14 during its excavation, as seen from the S

7 m. amžiaus). Vaikai bei jaunesnysis vyras paguldyti ant nugarų, o vyresnysis vyras – ant dešiniojo šono (23 pav.). Įkapių kape nerasta. Vilniaus gamtos tyrimų centre gauta C^{14} data analogiška ankstesnėms. Išsamesnius duomenis apie Pašatrijos piliakalnio papėdės gyvenvietėje aptiktus kapus numatoma paskelbti atskirame straipsnyje.

Tyrimų pabaigoje ištirtos dvi perkasos skirtinguose tyrinėtos kelio juostos kraštuose. Perkasa 13 tirta būsimo kelio PR dalyje, į PR nuo perkasos 4. Joje iškart po velėna buvo atidengtas įžemis, archeologinių radinių ar struktūrų neaptikta. Perkasa 14 tirta į ŠV nuo perkasos 12. Joje fiksuotas tik iki 10–15 cm storio neintensyvus, nevientisas kultūrinis sluoksnis (24 pav.) su pavieniais lipdytinės keramikos fragmentais.

2012 m. detaliųjų Pašatrijos piliakalnio ir gyvenvietės archeologinių tyrimų metu perkasose su kultūriniu sluoksniu rasta daug masinės medžiagos (keramikos, geležies lydymo atliekų, šlako, gyvulių kaulų) bei kelios dešimtys ypačiųjų radinių (metaliniai papuošalai, darbo įrankiai ir panašiai). Tyrimų metu surasti dirbiniai bei aptikti ir C^{14} metodu datuoti 9 kapai praplėtė šio archeologinio komplekso suvokimą. Ankstyviausia tyrimų metu surinkta keramika preliminariai datuojama II–IV a., o vėlyviausi radiniai preliminariai datuojami XIV a. pabaiga – XV a. pradžia.

Pašatrija hillfort and the settlement at its foot

In 2012, a total of 1320 m^2 (Fig. 1) was excavated at Pašatrija hillfort and settlement (Telšiai District, W Lithuania). Many mass materials (pottery (Figs. 8, 15), iron smelting remnants, slag, animal bones), and tens of spe-

cial finds (metal ornaments, tools) (Fig. 9) were found in the trenches with a cultural layer (Figs. 2–7, 10–14, 19–20, 24). The discovered finds allow a somewhat corrected dating to be given for the complex, which should be preliminarily dated to the 2nd/4th – late 14th / early 15th centuries. Nine Iron Age burials (Figs. 16–17, 21–23) were discovered on the settlement's grounds.

Julius Kanarskas

Imbarės piliakalnio žemutinė papėdės gyvenvietė

Apie 4 km į P nuo Salantų, ties Salanto ir Pilsupio upių santaka yra valstybės saugomas Imbarės archeologinis kultūros paminklų kompleksas (UK 27082) (Kretingos r., Imbarės sen.). Jį sudaro piliakalnis (UK 5211), priešpilis (UK 27083) ir gyvenvietė (UK 27084). Komplekso teritorija apima 23,44 ha, o vizualinis apsaugos zonos pozonis – 295,7 ha dydžio plotą. Kompleksas išsidėstęs geografiškai patogioje vietoje kultūriniam lankymui ir rekreacijai, netoli kelių, vedančių iš Palangos, Klaipėdos, Kretingos,

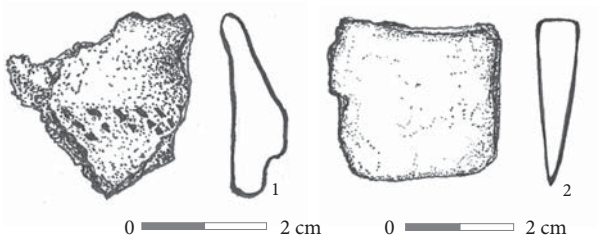

1 pav. Radiniai: 1 – ornamentuota lipdytos keramikos šukė (I tūkst. – II tūkst. pradžia); 2 – plačiaašmenio geležinio kirvio ašmenų fragmentas (X–XIII a.). I. Idaitės pieš.

Fig. 1. Finds: 1 – a decorated sherd of hand built pottery (1st – early 2nd millennium); 2 – the fragment of an iron broad axe blade (10th–13th century)

Plungės, Platelių, Sedos ir Skuodo. Kitapus Salanto slėnio stūkso Kalnalio Šv. Lauryno bažnyčia, kurioje krikštytas ir primicijas laikė būsimasis Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius (1801–1875). Šalia jos įrengtas apžvalgos bokštas, nuo kurio atsiveria Salanto slėnio ir Imbarės piliakalnio komplekso panorama.

Salantų regioninio parko direkcija numatė nuo apžvalgos bokšto iki piliakalnio nutiesti apžvalgos taką, eisiantį lauko kelių Kalnalis–Skaudaliai ir Skaudaliai–Imbarė vietoje. Salanto slėnio R pakraštyje 550 m ilgio tako atkarpa patenka į piliakalnio komplekso vizualinį apsaugos zonos pozonį, o 220 m ilgio atkarpa praeina žemutinės papėdės gyvenvietės teritorijos P dalimi.

Žemutinę piliakalnio papėdės gyvenvietę 1968 m. žvalgė Ignas Jablonskis *(Kraštotyra,* V., 1969, p. 346–347*)*, 1969, 1978–1980, 1982 ir 1984 m. tyrinėjo Vytautas Daugudis (*AETL 1968 ir 1969 metais,* V., 1970, p. 29–36; *ATL 1978 ir 1979 metais,* V., 1980, p. 22–25; *ATL 1980 ir 1981 metais,* V., 1982, p. 32–34*; ATL 1982 ir 1983 metais,* V., 1984, p. 20–22; *ATL 1984 ir 1985 metais,* V.*,* 1986, p. 20–22).

Į projektuojamo tako trasą patenkanti žemutinės papėdės gyvenvietės dalis minėtų tyrinėjimų metu netyrinėta, o vizualinis apsaugos zonos pozonis 1992 m. nustatytas atsižvelgiant į kraštovaizdį. Todėl šioje tako trasos dalyje buvo numatyta vykdyti žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus ir archeologinius žvalgymus, kurie atlikti gegužės 6 – birželio 17 d. Iš viso vizualiniame apsaugos zonos pozonyje ir žemutinės papėdės gyvenvietės teritorijoje buvo ištirtas 13 m² plotas (šurfai 3–15), o 2325 m² plote atlikti archeologiniai žvalgymai.

Į ŠR nuo Pilsupio žemupio senvagės esančioje piliakalnio PV papėdėje, 65 m ilgio ir 195 m² dydžio projektuojamo tako atkarpoje